

สถานะของสังคมวิทยาและคำถามต่องานวิชาการ สังคมศาสตร์ไทย¹

Status of Sociology and Some Questions of Thai Social Science Academic Works

นลินี ตันบุณัติย์² / Nalinee Tantuvanit

บทคัดย่อ

ข้อถกเถียงถึงพันธกิจหลักของสาขาวิชาการด้านสังคมวิทยาในยุคที่ Michael Burawoy เป็นประธานสมาคมสังคมวิทยาอเมริกัน ที่มีต่อตำแหน่งแห่งที่ของสังคมวิทยา 4 แบบ คือ สังคมวิทยาวិชาการ สังคมวิทยานโยบาย สังคมวิทยาแนววิพากษ์ และสังคมวิทยาสาธารณะ ในขณะที่สังคมศาสตร์ไทยโดยรวมถูกคาดหวังให้เสนอข้อเสนอนโยบายต่อรัฐ แต่พันธกิจของสังคมศาสตร์คือ การสื่อสารกับสาธารณะ ข้อเสนอของสังคมศาสตร์อาจไม่ใช่รัฐแต่เป็นสาธารณะ นั่นหมายถึง การสร้างองค์ความรู้และนำเสนอเรื่องราวและเสียงของผู้ที่ตกเป็นเบี้ยล่าง ตลอดจนการวิพากษ์สังคมและนโยบายสังคม ภายใต้สถานะเช่นนั้น สังคมศาสตร์เองก็ต้องเผชิญกับคำถามหลายประการ อาทิ กรณีศึกษาจะสามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎีอย่างไร จะจัดการอย่างไรกับความแตกต่างหลากหลายที่ปรากฏในกรณีศึกษา งานวิจัยสังคมศาสตร์จะอย่างไรเพื่อให้สามารถตอบโจทย์ของสังคมได้อย่างทันที่ และสิ่งที่นักวิชาการทำคือการ “พูดแทน” ชาวบ้านหรือไม่

คำสำคัญ: สังคมวิทยาสาธารณะ สังคมศาสตร์ไทย วิธีวิทยา

Abstract

An intense controversy within the discipline of sociology was raised within the American Sociological Association in 2004 under Michael Burawoy's presidency. The debate concerned the prime location of the discipline among for sub-fields of sociology: professional sociology, policy sociology, critical sociology and public sociology. In Thailand, social science is expected to provide policy suggestions. However, the promise of the social

¹ บทความนี้เขียนจากส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง **สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยและพัฒนาในรอบ 3 ทศวรรษ ของ อาร์ ดี ไอ**, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.

² อาจารย์ประจำสาขาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

science lays in its proposal for public communication – to engage in public discussion, constructing public space where subalterns can speak for themselves. In this situation, social science also faces several fundamental questions: How can case studies lead to theory construction? How can diversity be dealt with in case studies? How can social science research help solve social problems? Can social science represent the public?

Keywords: Public Sociology, Thai Social Science, Methodology

ที่ทางของสังคมวิทยาตะวันตก

เป็นเวลากว่า 6 ทศวรรษแล้วที่สาขาวิชาสังคมวิทยามีการจัดการเรียนการสอนในโลกตะวันตกและขยายออกไปในหลายภูมิภาคของโลก วิชาการด้านสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาขยายตัวมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2³ (Seidman, 1998) ช่วงนั้นชนชั้นกลางเติบโตขึ้น รัฐเองก็ให้การสนับสนุนการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย รัฐมองว่า การศึกษาเป็นทั้งสิทธิทางสังคมและเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมวิทยาได้อานิสงส์จากการนี้ ในปี ค.ศ. 1960 มีนักศึกษาที่เรียนวิชาสังคมวิทยาเป็นวิชาเอก 7,142 คน ในปี ค.ศ. 1974 จำนวนนักศึกษาวិชาเอกสังคมวิทยาเพิ่มขึ้นกว่า 5 เท่า คือ มีจำนวนถึง 35,915 คน พัฒนาการของวิชาการด้านสังคมวิทยาในอังกฤษก็เช่นเดียวกันเติบโตอย่างก้าวกระโดดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และขยายตัวมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 1970⁴ (Kilminster, 2002)

ทศวรรษ 1970 เป็นช่วงที่นักวิชาการสังคมวิทยาทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกาออกมาเคลื่อนไหวสาธารณะจำนวนมาก ทั้งในประเด็นต่อต้านสงคราม ต่อต้านเผด็จการ และการปกป้องสิทธิของกลุ่มที่ถูกกดขี่ กีดกัน กดทับ และละเลยการขยับขยายของสาขาวิชาสังคมวิทยาปรากฏให้เห็นอีกครั้งในฝรั่งเศสช่วงทศวรรษ 1980⁵ (Kilminster, 2002) แนวคิด Post Structuralism, Feminism และ New Social Movement กระเทบ ทำทลายความรู้ และวิธีการหาความรู้ทางสังคมวิทยา

³ Seidman, Steven. (1998). **Contested Knowledge: Social Theory in the Postmodern Era.** Blackwell Publisher.

⁴ Kilminster, Richard. (2002). **The Sociological Revolution: From the Enlightenment to the Global Age.** Routledge.

⁵ Kilminster, 2000: 153 แบ่งยุคสมัยของพัฒนาการของสังคมวิทยาเป็น 3 ยุค คือ

- 1) ยุคยึดครอง-ครอบงำ โดยแนวคิดปฏิฐานนิยม สายโครงสร้าง-หน้าที่ ค.ศ. 1945-1965
- 2) ยุคความขัดแย้งทางสังคมวัฒนธรรมและในโครงสร้างวิชาการสังคมวิทยา ค.ศ. 1965-1980
- 3) ยุคความหลากหลาย ย้อนแย้ง แตกขั้วทางทฤษฎี ค.ศ.1980

ที่ทางของสังคมวิทยาไทย

ในกรณีประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2483 อาจารย์เกษม อุทยานิน ซึ่งเพิ่งจบการศึกษาจาก มหาวิทยาลัย Southern California ในสาขา Public Administration ในขณะนั้นเป็นข้าราชการกรมมหาดไทยได้รับคำสั่งให้ไปสอนที่โรงเรียนข้าราชการฝ่ายปกครองของกระทรวงมหาดไทย ในฐานะ “อาจารย์เฉพาะวิชาสังคมวิทยาและวิชาสมาคม” (Wunkaew, 2009; 14) การเรียนการสอนด้านสังคมวิทยาอย่างจริงจังเริ่มต้นขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในราวต้นทศวรรษ 2500 ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 ช่วงเดียวกันกับที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดการเรียนการสอนทางสังคมวิทยาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ตั้ง “สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา” เป็นแผนกวิชา ในคณะสังคมสงเคราะห์ (Kor-anantakul, 1995) โดยการริเริ่มของ พลตรีบัญชา มินทรชินทร์ ซึ่งจบการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ที่ Ecole des Hautes Etudes Sociales ที่ปารีส และปริญญาเอกสาขาสังคมศาสตร์ เน้นหนักสังคมวิทยาที่มหาวิทยาลัย Sorbonne แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แยกออกมาเป็นแผนกอิสระในปี พ.ศ. 2520 มรว.อดิรพีพัฒน์ เป็นหัวหน้าแผนก ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 ตั้งเป็นคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยมี รศ.เฉลิมศรี ธรรมบุตร เป็นคณบดีคนแรก

สังคมศาสตร์ไทยกับบริบททางการเมือง

การเรียนการสอนทางสังคมวิทยา เกิดขึ้นในบริบทของการต่อสู้ทางความคิด และทางการเมืองในยุคเผด็จการทหาร (ยุคจอมพลสฤษดิ์ หลัง พ.ศ. 2500) กับ การเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมในหมู่นักวิชาการ/ปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้า อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ และ สุภา ศิริมานนท์ ในยุคนี้เองที่สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย โดย สลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2506⁶ (Chianggoon, 2008) วารสารนี้เป็นเวทีแห่งการขบคิด พุดคุย เสนอความเห็นในประเด็นสังคม-การเมือง แม้จะเป็น

⁶ การอภิปรายบทบาทของปัญญาชนตั้งแต่ยุค พ.ศ. 2500-2530 ดูใน Chianggoon, (2008).

วารสารที่อยู่ในพื้นที่วิชาการในกลุ่มปัญญาชน แต่ก็สร้างผลสะท้อนต่อสังคมไทยในทางความคิด

การเกิดขึ้นและพัฒนาการของวิชาการสังคมศาสตร์ไม่สามารถแยกออกจากบริบทการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับประเทศ ช่วงการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยแบบตัวแตนระหว่างปี พ.ศ. 2516-2519 อาจารย์มหาวิทยาลัยร่วมต่อสู้ในหลายรูปแบบ และนักศึกษาที่เป็นแกนนำในการต่อสู้ช่วงนั้นกลุ่มหนึ่ง อาทิ ธีรยุทธ บุญมี เสกสรร ประเสริฐกุล เกษียร เตชะพีระ ธงชัย วินิจกุล และ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล เป็นต้น กลับมาเป็นอาจารย์หลังจากออกจากเมืองไปต่อสู้ในเขตป่าเขาและ/หรือไปเรียนต่อต่างประเทศ นักวิชาการสังคมศาสตร์ไทยมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมาเป็นเวลานาน นอกจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองแล้วยังมีนักวิชาการที่ทำงานวิจัยเชิงนโยบาย ทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชาวบ้านในช่วงทศวรรษ 2530 ซึ่งนับเป็นยุครุ่งเรืองขององค์กรชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้ด้านหนึ่งสังคมศาสตร์ไทยจะทำงานในพื้นที่สาธารณะและมีส่วนในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคม แต่อีกด้านหนึ่งวิชาการด้านสังคมศาสตร์ในยุคของการเข้าสู่ทุนนิยมทางการศึกษาลับอยู่ในสภาวะย่ำแย่ เมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่นที่มีความเป็น “วิชาชีพ” มากกว่า

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แม้จะไม่มีเอกสารอ้างอิงที่ชัดเจน แต่จากการพูดคุยกับอาจารย์สาขาสังคมวิทยาที่มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและยุโรป มีความรู้สึกตรงกันว่าสาขาสังคมวิทยากำลังอยู่ในช่วง “ขาลง” ทั้งงบประมาณรัฐที่สนับสนุนการวิจัยและทุนการศึกษาของนักศึกษาลดลงอย่างมาก บางมหาวิทยาลัยต้องปิดภาควิชาหรือยุบรวมกับภาควิชาอื่น สถานการณ์ในประเทศไทยก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สาขาวิชาสังคมศาสตร์และสังคมวิทยาถูกเรียกร้องจากภาครัฐให้ผลิตงานวิจัยและสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถเอาไปใช้ได้จริง ใช้ได้เร็ว และถูกเรียกร้องจากธุรกิจเอกชนที่ให้ผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยตรง มหาวิทยาลัยเองก็เรียกร้องให้คณะ/สาขาวิชาต่างๆ เปิดหลักสูตรพิเศษ และ/หรือทำกิจกรรมเพื่อ “เลี้ยงตัวเอง” ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ เราพบว่า จำนวนผู้สมัครเข้าเรียนสาขา

สังคมวิทยาในระดับปริญญาโทของหลายมหาวิทยาลัยลดลงเป็นลำดับ หลักสูตรในสาขาสังคมศาสตร์บางหลักสูตรต้องปรับให้มีความเป็น “วิชาชีพ” มากขึ้น เช่น เน้นการวิจัย เน้นการพัฒนาชุมชน เน้นการวางแผนและเทคโนโลยี เป็นต้น ในขณะที่อีกหลายหลักสูตรต้องยุบรวมหรือปิดตัวลง

บทความนี้อภิปรายสถานการณ์ของวิชาการด้านสังคมวิทยาช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1. สถานะของสังคมวิทยาในยุคปัจจุบัน ความคาดหวังและข้อเรียกร้องจากวงวิชาการและสาธารณะ และ 2. คำถามถึงนักสังคมศาสตร์และงานวิชาการสังคมศาสตร์ไทย

1. สถานะของสังคมวิทยาในยุคปัจจุบัน

ในการประชุมสมาคมสังคมวิทยาอเมริกัน (The American Sociological Association) เมื่อ 8 ปีก่อน (ค.ศ. 2004) Michael Burawoy ประธานในขณะนั้น เรียกร้องที่จะให้นักสังคมวิทยาทำงานกับสาธารณะ Burawoy (2007) แบ่งงานหลักของนักสังคมวิทยาออกเป็น 4 แบบ คือ สังคมวิทยาวิชาการ สังคมวิทยานโยบาย สังคมวิทยาแนววิพากษ์ และสังคมวิทยาสาธารณะ

หลักการ	งานวิชาการ สังคมวิทยาวิชาการ	งานนอกเหนือ งานวิชาการ สังคมวิทยานโยบาย
ที่มาของความรู้	ทฤษฎี/ข้อมูลเชิงประจักษ์	รูปธรรม
การพิสูจน์ว่าจริง	การโต้ตอบทางวิชาการ	การนำไปปฏิบัติได้
ความชอบธรรม	บรรทัดฐานทางวิชาการ	ประสิทธิภาพ
สิ่งยืนยันความถูกต้อง	เพื่อนร่วมอาชีพ	ผู้ใช้ข้อมูล/ความรู้
ผล	ประโยชน์ทางวิชาการของตนเอง	นำสู่การปรับนโยบาย
ทางออกจากความกดดัน	ยืนยันสิ่งที่ตัวเองเสนอ	สนองผู้ใช้ข้อมูล

หลักการ	งานวิชาการ สังคมวิทยาแนววิพากษ์	งานนอกเหนือ งานวิชาการ สังคมวิทยาสาธารณะ
ที่มาของความรู้	หลักการ/จุดยืน/อุดมการณ์	การสื่อสารสาธารณะ
การพิสูจน์ว่าจริง	บรรทัดฐานวิชาการ	ความเห็นร่วม
ความชอบธรรม	มุมมองทางศีลธรรม	ความสอดคล้องกับความ ต้องการ
สิ่งยืนยันความถูกต้อง	การวิพากษ์	สาธารณะที่เป็นเป้าหมาย
ผล	การโต้แย้งในวงวิชาการ	การสนทนากับสาธารณะ
ทางออกจากความกดดัน	ยึดถือหลักการ/จุดยืน/อุดมการณ์	สนองความสนใจสาธารณะ

การแบ่งงานวิชาการสังคมวิทยาออกเป็น 4 แบบนี้ แบ่งตามที่มาของความรู้ กระบวนการพิสูจน์ความรู้ กลุ่มเป้าหมาย และการนำความรู้ไปใช้ ในที่นี้จะอภิปรายเฉพาะสังคมวิทยานโยบาย (Policy Sociology) และสังคมวิทยาสาธารณะ (Public Sociology) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ Burawoy เห็นว่าต้องมีการฝึกกำลังกัน สังคมวิทยานโยบายมุ่งเสนอข้อเสนอยุทธศาสตร์เน้นปฏิบัติการ และการวางเป้าหมายไปให้ถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม ส่วนสังคมวิทยาสาธารณะเน้นการสื่อสารกับผู้คนกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างความเห็นสาธารณะซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องเป็นความเห็นร่วมเสมอไป ที่สำคัญคือกลุ่มเป้าหมายของการทำงานวิชาการสาธารณะคือ การสร้างความรู้เชิงปฏิบัติการที่เกิดจากสาธารณะ (Public Practical Knowledge)

Burawoy (2007) อ้างงานของนักวิชาการคนสำคัญ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก Swingewood (1989), Putnam (2001) และ Skocpol (2003) ตั้งคำถามต่อการกล่าวอ้าง “สาธารณะ” ว่า “สาธารณะ” ซึ่งในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนที่ไม่ใช่รัฐ ไม่ใช่องค์กรธุรกิจค้ากำไร แต่เป็นผู้มีผลได้-ผลเสียกับกรณีที่เป็นที่พูดถึงกำลังจะค่อยๆ หายไป เพราะถูกทำลายโดยตลาด อยู่ใต้อำนาจของสื่อ และกำลังถูกบ่อนเซาะโดยระบบแบบราชการ (Bureaucracy) หาก “สาธารณะ” สูญสลายไปแล้วก็ไม่มีประโยชน์

ที่จะนำมากล่าวอ้างเป็นเงื่อนไขในการสร้างความรู้ ในขณะที่มีนักสังคมวิทยาอีกกลุ่มหนึ่ง อาทิ Habermas (1962), Fraser (1997) และ Warner (2002) ซึ่งเชื่อว่า “สาธารณะ” เป็นสิ่งที่สร้างได้ ตัวอย่างของสาธารณะในที่นี้ ได้แก่ ผู้คนที่ถูกผลักไปอยู่ชายขอบ (Marginalized) ถูกละเลย ถูกกดทับ ถูกกดเหยียด และถูกทำให้เป็นเสียงเงียบ (Silenced) เช่น ผู้ติดเชื้อ HIV/AIDS ผู้หญิงที่เป็นมะเร็งเต้านม และคนรักเพศเดียวกัน เป็นต้น นอกจากการสร้างสาธารณะแล้วสิ่งที่นักสังคมวิทยาต้องทำคือ การเอาตัวเองเข้าไปอยู่ในพื้นที่ทางการเมือง (Political Arena) ที่มีการโต้เถียงอย่างเปิดเผยและเป็นอิสระโดยคนหลากหลายกลุ่ม

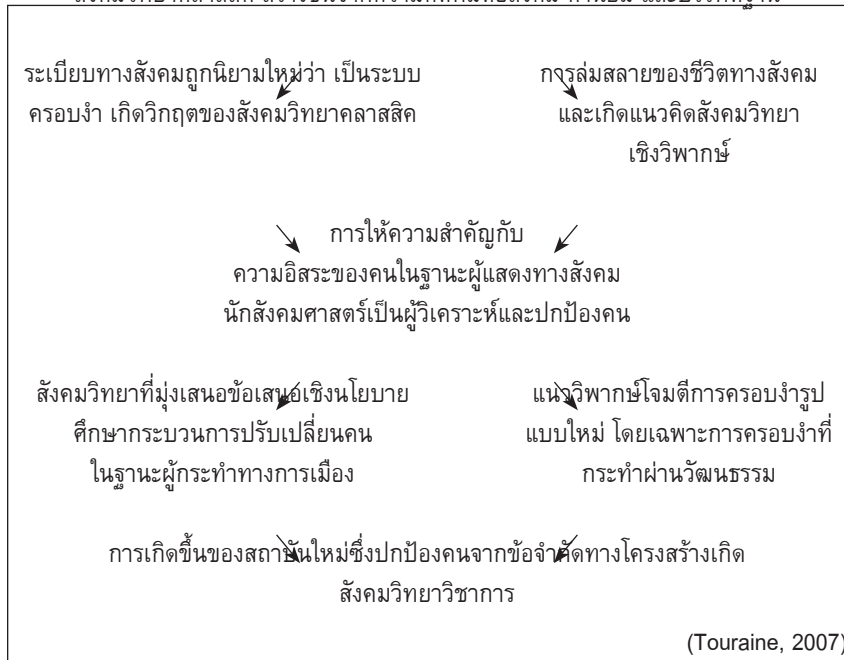
Burawoy เห็นด้วยกับนักสังคมวิทยากลุ่มหลังและเสนอว่า สังคมวิทยาสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของการแบ่งงาน (Division of Labor) ในหมู่นักสังคมวิทยารวมทั้งสังคมวิทยานโยบาย สังคมวิทยาวิชาการ (Professional Sociology) และสังคมวิทยาแนววิพากษ์ (Critical Sociology) ในขณะที่สังคมวิทยานโยบายมีเป้าหมายในการสนองตอบต่อ “ลูกค้า” ผู้ที่รับผลงานศึกษาหรือรับข้อเสนอต่อทางออกของปัญหาไปสร้างนโยบาย ในที่นี้ส่วนใหญ่ “ลูกค้า” คือ ภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนการศึกษา เช่นนี้แล้วรัฐจึงอยู่ในฐานะของผู้อุปถัมภ์อีกสถานะหนึ่งด้วย ในทางตรงข้าม สังคมวิทยาสาธารณะเปิดการพูดคุยถกเถียงกับสาธารณะ ไม่มีวาระซ่อนเร้น ไม่จำเป็นว่าสิ่งที่พูดคุยต้องเป็นสิ่งที่เห็นพ้องกัน หรือการพูดคุยต้องนำไปสู่ความเห็นร่วมกันเสมอไป สิ่งนี้คือสิ่งที่ Habermas (1962) เรียกว่า การสื่อสารสาธารณะ (Communicative Action) ปฏิบัติการทั้งสองส่วน (ทั้งสังคมวิทยานโยบายและสังคมวิทยาสาธารณะ) จะดำเนินการไปไม่ได้เลยหากขาดสังคมวิทยาวิชาการที่จะส่งต่อข้อมูลทางวิชาการที่มีความรู้ ข้อมูล และแนวคิด ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการตั้งคำถามหรือตั้งประเด็นสนทนา ส่วนสังคมวิทยาแนววิพากษ์ช่วยตั้งคำถามที่จำเป็นมาก คือ “สังคมวิทยาเพื่อใคร” “สังคมวิทยาเพื่ออะไร” และ “สังคมแบบใดที่จะเป็นเป้าหมายของเรา”

อีกด้านหนึ่ง Alain Touraine⁷ สะท้อนผ่านบทความเรื่อง “Public Sociology

⁷ Touraine, Alain. (2007). Public Sociology and the End of Society. In Clawson, Dan and others

and the End of Society” ไม่เห็นด้วยกับ Burawoy ที่เสนอราวกับว่าสังคมวิทยา ทั้ง 4 แบบแยกขาดออกจากกัน Touraine เสนอว่า สังคมวิทยาที่มีการเปลี่ยนแปลง ภาวปฏิบัติการณ์มาตลอดและในที่สุดเราจะต้องสร้างสังคมวิทยาวิชาการที่โยงกับ ทั้งสังคมวิทยาที่มุ่งสู้ข้อเสนอลิขิตนโยบายและสังคมวิทยาแนววิพากษ์ ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้ (Touraine, 2007; 67-78)

สังคมวิทยาคลาสสิก สร้างขึ้นจากความคิดที่มีต่อสังคม ค่านิยม และบรรทัดฐาน

นอกจากการเสนอให้สังคมวิทยาวิชาการซึ่งก่อร่างมาจากสังคมวิทยานโยบาย สังคมวิทยาวิพากษ์ และสังคมวิทยาสาธารณะ เป็นเป้าหมายของการทำงานทางสังคมศาสตร์แล้ว Touraine ยังได้เสนอให้เราหันมาให้ความสนใจกับการวิเคราะห้ “ตัวตน” ของนักสังคมวิทยาด้วย โดยเขาตั้งข้อสังเกตว่า ไม่มีนักสังคมวิทยาออกมา

(Eds.). *Public Sociology: Fifteen Eminent Sociologists Debate Politics and the Profession in the Twenty-first Century*. (pp. 67-78). California: University of California Press.

แสดงความเห็น เมื่อประธานาธิบดีบุชตัดสินใจทำสงครามกับอิรัก เหมือนที่นักสังคมวิทยาภายใต้สมาคมสังคมวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกาเคยร่วมกันต่อต้านสงครามเวียดนาม เมื่อทศวรรษ 1960-1970 แต่ก็เชื่อว่านักสังคมวิทยาจะนิ่งเฉยต่อการวิพากษ์สังคม จะเห็นได้ว่าไม่กี่ปีมานี้ เราเห็นนักสังคมวิทยาอเมริกันรุ่นหนุ่มสาวทำงานวิจัยหลากหลายประเด็น เพื่อนำไปสู่การสร้างคำอธิบายที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบในวงกว้าง และเราก็ได้เห็นนักสังคมวิทยารุ่นใหม่ที่มีความหลากหลาย เช่น ไม่ใช่คนตะวันตก เป็นคนผิวสี และ/หรือเป็นผู้มีรสนิยมทางเพศที่แตกต่าง เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนนำเสนอความเห็นที่อยู่ในช่วงตรงข้ามกับรัฐอยู่บ่อยครั้ง ประเด็นที่ Touraine เสนอคือ เราไม่สามารถวิจารณ์สังคมวิทยาโดยไม่มีบริบททางการเมืองในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น อีกทั้งเราไม่สามารถอธิบายสถานะของสังคมวิทยาโดยละเอียดที่จะวิเคราะห์ตัวตนของนักสังคมวิทยาผ่านเพศ รุ่น/อายุ สีผิว กลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์อื่นๆ ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ Touraine ได้ตอบ Burawoy โดยตรง

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของ Touraine ทั้งเรื่องการศึกษาริบทของการทำงานวิชาการ และการวิเคราะห์ตัวตน จุดยืน และประสบการณ์ของตัวนักวิชาการเอง และเห็นว่าการศึกษาสถานะของสังคมวิทยาจะละเอียดการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นนี้ไม่ได้ เมื่อมาดูบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในสังคมไทยในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่านักสังคมศาสตร์ไทยได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง ตลอดจนร่วมให้ความคิดเห็นสาธารณะและข้อเสนอต่อนโยบายสาธารณะจำนวนไม่น้อย

ประกาศ ปีนตบแต่ง วิเคราะห์บริบททางการเมืองไทยผ่านการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาว่า นับตั้งแต่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นต้นมา เราเห็นถึงการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง การขยายพื้นที่ทางการเมืองให้ประชาชนสามารถริเริ่มออกกฎหมายโดยการเข้าชื่อ การลงประชามติ/ประชาพิจารณ์ การถอดถอนผู้บริหารระดับสูงโดยประชาชน ฯลฯ และยังเกิดการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงความสัมพันธ์ทางอำนาจ ความสัมพันธ์ในมิติของสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิชุมชน การสร้างช่องทางกลไกการมี

ส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือการสร้างที่ทางในพื้นที่ระบบการเมืองปกติ ขบวนการทางการเมืองเหล่านี้ยังมีผลถึงนโยบายสาธารณะ (Pinto pang, 2007)

การทำงานสาธารณะของนักสังคมศาสตร์ไทยมักผูกพันกับองค์กร ท้องถิ่นหรือองค์กรประชาชน เพื่อร่วมกันผลักดันนโยบายที่มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คน ในทศวรรษที่ 2530 มรว.อชิน ทรัพย์พัฒน์ เป็นผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับนักวิจัยของสถาบันและนักสังคมศาสตร์จากคณะ สังคมศาสตร์ อาทิ อาจารย์สุเกศิณี สุภธีระ อาจารย์เยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ อาจารย์สุรียา สมุทคุปดี และคณาจารย์อีกหลายท่าน มีบทบาทสำคัญในการ ทำงานวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์จากกรบอกล่าชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน มีการทำงานร่วมกันแบบสหสาขาวิชาของนักสังคมศาสตร์ นักการเกษตร และนักเศรษฐศาสตร์ ในโครงการวิจัยระบบการทำฟาร์ม เป็นต้น⁸

อีกรูปธรรมหนึ่งของการทำงานสาธารณะ คือ การดำเนินงานของ “มหาวิทยาลัย เที๋ยงคีน” ซึ่งเกิดขึ้นจากการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่หลายกลุ่ม ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เช่น กลุ่มอาจารย์สมเกียรติ ตั้งโนม คณะวิจิตรศิลป์ กลุ่มอาจารย์วารุณี ภูริสินสิทธิ์ ภาควิชาสังคมวิทยา กลุ่มอาจารย์วัลลภ แม่निया และ อาจารย์สุชาติ จักรพิสิทธิ์ นักวิชาการอิสระด้านสื่อกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มักเชิญ อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เป็นที่ปรึกษา การรวมตัวของกลุ่มอาจารย์กระชั้นขึ้นเมื่อ อาจารย์ชยันต์ วรรณะภุติ เป็นแกนนำรณรงค์ให้รัฐบาลในเวลานั้นรับร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน การรวมกลุ่มพูดคุยและทำงานเคลื่อนไหวสาธารณะนี้เกิดในช่วงเย็น ถึงค่ำ และขยายกิจกรรมออกไปนอกมหาวิทยาลัยมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 ชื่อของ “มหาวิทยาลัยเที๋ยงคีน” ภายใต้สโลแกน “กลางวันมืดมิด กลางคืนกลับสว่าง” ก็เกิดขึ้น นอกจากการจัด “การเรียน-การสอน” นอกห้องเรียนสำหรับชนทุกชั้น ยังมีการเผยแพร่ผ่านรายการโทรทัศน์และเว็บไซต์ ตลอดจนเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับ ภาคประชาชนในหลายพื้นที่ เช่น ร่วมคัดค้านแนววางท่อก๊าซ ปตท. ที่กาญจนบุรี และโครงการท่อก๊าซ ที่จังหวัดสงขลา เป็นต้น

⁸ การอภิปรายเรื่อง บทบาทของนักสังคมศาสตร์ ในสถาบันวิจัยและพัฒนา และ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดูใน Tantuvanit, (2009)

การทำงานของนักสังคมศาสตร์ไทยที่ยกเป็นตัวอย่างข้างต้นไม่สามารถจำแนกอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดว่าเป็นการทำงานแบบใดใน 4 แบบ ตาม “การแบ่งงาน” ที่เสนอโดย Burawoy นอกจากนี้ ข้อเรียกร้องของ Burawoy ให้นักสังคมศาสตร์ (สหรัฐอเมริกา) หันมาทำงานสาธารณะ แต่ในสังคมไทยเราเห็นนักสังคมศาสตร์ไทยจำนวนมากไม่น้อยออกมาทำงานสาธารณะในหลายรูปแบบที่อยู่แล้ว โดยมีจุดยืนทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างหลากหลาย ข้อเรียกร้องดังกล่าวของ Burawoy อาจไม่มีความจำเป็นนักสำหรับสังคมศาสตร์ไทย แต่สิ่งที่เราขาดคือ เงื่อนไขที่สนับสนุนการทำงานด้านกรสร้างแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายสังคม ซึ่งมีความต่างในตำแหน่งแห่งที่ทางเศรษฐกิจ-การเมืองโลก และมีเงื่อนไขภายในประเทศที่แตกต่างจากประเทศตะวันตก

2. คำถามถึงนักสังคมศาสตร์และงานวิชาการสังคมศาสตร์ไทย

ในขณะที่มีการตั้งคำถามและถกเถียงถึงปฏิบัติการและจุดยืนของวิชาการทางสังคมวิทยาในระดับสากล และมีการอภิปรายถึงญาณวิทยาและวิธีวิทยาของสังคมศาสตร์ สังคมศาสตร์ไทยก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับคำถามที่เกี่ยวข้องกับจุดยืนและวิธีวิทยาอย่างน้อย 5 คำถาม คือ

คำถามที่ 1) งานวิจัยทางสังคมศาสตร์จะนำไปสู่ข้อเสนอทางนโยบายแก้ปัญหาสังคมอย่างไร

เมื่อมีปัญหาสังคม นักสังคมศาสตร์จะถูกถามหาให้เสนอทางออก ทางเลือก เช่น กรณีการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ซึ่งมีผลกระทบกับชาวบ้าน เช่น กรณีสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ การสร้างโรงงานพลังงาน การสร้างนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวบ้านจนนำมาซึ่งการรวมตัวกันคัดค้านการก่อสร้าง บางโครงการเรียกร้องการเยียวยาหลังการก่อสร้าง ฝ่ายวางแผนนโยบายและฝ่ายก่อสร้างมักมีความคิดว่างานของตนเสร็จแล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาสังคมที่นักสังคมต้องเข้ามาจัดการ อีกตัวอย่างของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อาทิ อาชญากรรม ยาเสพติด ด้านหนึ่งถูกมองว่าเป็น “ปัญหาสังคม” และนักสังคมศาสตร์

น่าจะสามารถให้ข้อเสนอเชิงนโยบายได้ นอกจากนี้ งานวิจัยทางสังคมศาสตร์มักถูกตั้งคำถามว่าจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างไร เพราะงานศึกษารายส่วนใหญ่ใช้เวลาในการศึกษามาก ในสถานการณ์ที่การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว งานวิจัยสังคมศาสตร์จึงไม่สามารถตอบ “โจทย์” ของสังคมได้อย่างทัน่วงที่

ท่าทีของนักสังคมศาสตร์ต่อคำถามและพันธกิจที่ได้รับมอบหมายนี้ มีได้หลายแบบ อาทิ

เป้าหมายของงานวิชาการสังคมศาสตร์

สิ่งที่สังคมต้องการไม่ใช่งานวิจัยเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ปัญหาที่เราประสบคือ ความขาดแคลนงานวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทั้งในระดับกว้างและกระทบต่อชีวิตประจำวันของปัจเจก แต่เรากลับไม่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเพียงพอ เช่น เราไม่รู้ว่าจะสถานการณ์แรงงานเป็นอย่างไร หากนับรวมแรงงานทุกประเภทเข้าด้วยกัน เราไม่รู้ว่าคุณพลัดถิ่นมีความคิดอย่างไร ต้องเผชิญกับอะไรบ้าง เราไม่รู้ว่าการก่อสร้างเขื่อนในลุ่มน้ำโขงส่งผลกระทบต่อผู้คนในลุ่มน้ำนี้ได้อย่างไร เป็นต้น ความรู้เหล่านี้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการวางนโยบายและเรายังมีไม่เพียงพอ

พันธกิจของนักสังคมศาสตร์ คือ การปกป้องรักษาผลประโยชน์ของทุกคนที่ถูกทำให้ไร้สิทธิไร้เสียง ซึ่งการนิยามในแง่ที่กว้างกว่าการทำงานเพื่อสร้างนโยบายให้รัฐ

คู่สนทนาของสังคมศาสตร์

คู่สนทนาของงานสังคมศาสตร์อาจไม่ใช่รัฐเพียงฝ่ายเดียว รัฐอาจไม่ใช่เป้าหมายในการสร้างความรู้ คู่สนทนาของสังคมศาสตร์ คือ สาธารณะ เราอาจไม่ได้ตอบปัญหาของรัฐ แต่สิ่งเราพยายามทำคือ การให้คนเล็กคนน้อยในสังคมได้มีพื้นที่ในการแสดงความคิด ความเห็น บอกเล่าเรื่องราวของเขา/เธอ

การเมืองของการสร้างนโยบาย

จากประสบการณ์ที่ผ่านมา นักพัฒนาและนักวิชาการที่ทำงาน

เคลื่อนไหวทางสังคมเห็นว่า⁹ รัฐจะนำสิ่งที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ ก็ต่อเมื่องานนั้นตรงกับความคิดของรัฐหรือสนองตอบแผนงานที่รัฐมีอยู่แล้วเท่านั้น จึงไม่มีประโยชน์ที่จะนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบาย นอกจากนี้เราอาจไม่ต้อง “รีบร้อน” ที่จะตอบคำถามหรือให้ข้อเสนอเชิงนโยบายก็ได้ สิ่งที่น่าจะทำคือการทบทวนคำถามและนโยบายให้รอบคอบ หรือไม่ก็ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและ/หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้เป็นผู้ตั้งคำถามและสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายด้วยตัวเอง

คำถามที่ 2) กรณีศึกษาจะสามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎีอย่างไร

งานสังคมศาสตร์ซึ่งนำเสนอ “กรณีศึกษา” มักถูกวิจารณ์ว่าไม่สามารถอธิบายสังคมได้ และยิ่งไปกว่านั้นคือไม่สามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎีได้ ทำได้อย่างมากก็เพียงการตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อรอการพิสูจน์ต่อไปเท่านั้น

คำถามและข้อวิจารณ์นี้ นักสังคมศาสตร์อธิบายว่า¹⁰ วิธีวิทยาสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในยุคหลังนี้ปฏิเสธ “เรื่องเล่าเหมารวม” (Grand Narrative) ที่วางอยู่บนฐานคิด (มายาคติ) ของแนวคิด ซึ่งกล่าวอ้างว่าสามารถอธิบายความเป็นไปในสังคมได้ทั้งหมด สามารถเปิดเผยให้เห็นถึง “ความเป็นจริง” อย่าง “จริงๆ” และมายาคติเหล่านี้เองเป็นที่มาของอำนาจ สิ่งนี้นักสังคมศาสตร์เสนอเพื่อเป็นทางเลือกใหม่คือการสร้าง “เรื่องเล่าเล็กๆ” (Little Narrative) ของบรรดาคนเล็กคนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดทางให้กับเรื่องราวของคนที่ถูกเก็บกด ปิดกั้น ผ่านการศึกษาที่เรียกว่า “กรณีศึกษา” เราไม่ได้อ้างความเป็น “ตัวแทน” สิ่งที่เราทำการหา “ตัวอย่าง” ต่างหาก

สิ่งที่นักสังคมศาสตร์ทำคือ การช่วยกันตั้งคำถาม ช่วยกันเปิดมุมมองที่หลากหลาย ช่วยกันชี้ช่องว่างทางความรู้ การทำเช่นนี้อาจไม่นำไปสู่การสร้างทฤษฎีโดยสำเร็จรูป แต่การตั้งคำถามก็มีความสำคัญพอๆ กับ/หรืออาจมากกว่าการหาคำตอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการหาคำตอบจากคำถามที่ผิดพลาด... ไม่ใช่หรือ

⁹ ตัวอย่างประสบการณ์นี้ได้อภิปรายไว้แล้วใน Tantuvanit (2009) นอกจากนี้ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่อภิปรายในแวดวงนักวิชาการและนักพัฒนาอย่างยาวนาน แต่ยังไม่มีการดำเนินนโยบายอย่างจริงจัง เช่น นโยบายปฏิรูปที่ดิน เป็นต้น

¹⁰ การอภิปรายประเด็นนี้ ดูจาก Farganis, 1999: 374-385; Seidman, 1998: 214-252 และ Swingewood, 2000: 235-246.

คำถามที่ 3) จะจัดการอย่างไรกับความแตกต่างหลากหลายที่ปรากฏ ในกรณีศึกษา

สืบเนื่องมาจากคำถามที่ 2 การศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์สร้าง “เรื่องเล่า เล็ก ๆ” (Little Narrative) ของบรรดาคนเล็กคนน้อยผ่านการศึกษาที่เรียกว่า “กรณีศึกษา” ซึ่งไม่ได้คาดหวังจะให้เป็นตัวแทนของสังคมทั้งหมด เรื่องราวต่าง ๆ ของผู้คน ล้วนมีความแตกต่างหลากหลาย ด้านหนึ่งเราจะจัดการกับความแตกต่างหลากหลาย อย่างไม่สามารถนำไปสรุปได้

การอภิปรายในประเด็นนี้ใช้การเปรียบเทียบ การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติกับการศึกษาทางสังคมศาสตร์¹¹ เหตุผลในการวิจัยของศาสตร์ทั้ง 2 สาขานี้ต่างกัน วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมีเป้าหมายในการหาความจริง หากการจัดวางเรียงตัวของความจริงทั้งหลาย เพื่อให้จะได้ทำนายและควบคุมได้ ส่วนสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายการตีความ (Interpretive Social Science) ต้องการเข้าใจ มุมมองของคนที่เกี่ยวข้อง และมุมมองเหล่านี้ไม่มีถูก-ไม่มีผิด มีแต่ต่างกัน การอธิบายความจริงของศาสตร์ทั้ง 2 สาขานี้ต่างกัน วิทยาศาสตร์ธรรมชาติเชื่อว่า มีสิ่งๆ ที่เรียกว่า “ความจริงแท้” อยู่ ส่วนสังคมศาสตร์เชื่อว่า ความจริงคือคำอธิบายของผู้ตอบว่าจริง ความจริงเป็นสิ่งสร้างที่มีลักษณะชั่วคราว และในขณะที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ มุ่งค้นหาและอธิบาย “ความเป็นปกติ” (Regularity) สังคมศาสตร์ยุคหลัง (โดยเฉพาะแนวคิดในสายหรือสร้าง De-constructionism) กลับตั้งคำถามต่อการอธิบาย “ความเป็นปกติ” ว่า การกล่าวอ้าง “ความเป็นปกติ” คือ การสร้างความเชื่อขึ้น ชุดหนึ่ง เช่น การสร้างเพศที่ปกติ ค่านิยมที่ปกติ การมองโลกที่ปกติ บรรทัดฐานที่ปกติ เป็นต้น ก็เพื่อที่จะกีดกันคนที่คิดต่างและปฏิบัติต่างออกไป ชีวิตทางสังคม และการกระทำทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและมนุษย์ปรับตัวตลอด ดังนั้น การค้นหา “ความปกติ” จึงเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย (Tantuvanit, 2011) ความแตกต่างหลากหลายต่างหากเป็นสิ่งที่น่าจะเปิดเผยให้ปรากฏ

คำถามที่ 4) คนจน คนยากลำบาก และคนที่ตกเป็นเหยื่อล่าง สามารถที่จะพูดแสดงเจตจำนงได้เองหรือไม่ และสิ่งที่นักวิชาการและนักพัฒนาทำ

¹¹ การอภิปรายในประเด็นนี้ ดูเพิ่มเติมใน Earl, 2001 และ Blaikie, 1993

คือ การ "พูดแทน" ชาวบ้านหรือไม่

นักวิชาการหญิงจากประเทศโลกที่สาม Gayati Spivak เสนอว่า ผู้ที่ตกเป็นเบี้ยล่าง (Subaltern) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม (และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นประเทศด้อยพัฒนาและหากเป็นผู้หญิง) ไม่สามารถพูดแสดงเจตจำนงได้ เพราะถูกกดขี่หลายชั้น การพูดเช่นนี้ใช้การกล่าวอ้าง มาร์กซ์และเลนินในเรื่องบทบาทของปัญญาชนในการเคลื่อนไหวทางสังคม และเสนอนักวิชาการจะต้อง "เป็นปากเป็นเสียง" ให้กับคนกลุ่มนี้¹² (Spivak, 1998)

แต่ก็มีนักวิชาการอีกกลุ่ม อาทิ ฟูโก้ (Foucault) และเดอเลิซ (Deleuze) ที่เสนอว่า 1) ผู้ตกเป็นเบี้ยล่างสามารถแสดงเจตจำนงได้ กล่าวคือ แม้ว่าตัวตนที่เกิดจากการถูกกดทับจะไม่สามารถขึ้นมาต่อสู้ได้ในบางกรณี แต่ตัวตนที่เกิดจากพลังอำนาจที่ได้รับการปลุกตื่นสามารถที่จะต่อรองกับระบบได้ อีกทั้งอำนาจในการกดทับให้คนตกเป็นเบี้ยล่างมีหลายระนาบ ผู้ถูกกดทับเองก็มีความหลากหลายทั้งในเรื่องเพศ อายุ เชื้อชาติ เป็นต้น หนทางในการต่อสู้มีมากมาย หลายด้าน หลายวิธีการ และหลายระนาบ และ 2) จริงอยู่ที่ว่านักวิชาการไม่สามารถพูดแทน (Represent) ผู้ตกเป็นเบี้ยล่างได้ แต่สามารถพูดถึง (Re-present) ได้ เช่น โงงานเขียนของตน¹³

จากคำถามต่องานวิชาการสังคมศาสตร์ไทยและข้อเรียกร้องต่อสังคมศาสตร์สังคมวิทยาที่จะให้ทำงานกับสาธารณะมากขึ้น ให้มองเห็น ได้ยิน เป็นปากเป็นเสียงให้กับผู้ที่ยากลำบากมากขึ้น และระมัดระวังที่จะไม่พูดแทน คิดแทน หรือทำแทนคนอื่น ๆ ร่วมกันเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงสาธารณะ ในขณะเดียวกันกลุ่มนักวิชาการเองก็ตั้งความคาดหวังในการทำงานวิชาการ สร้างแนวคิด ทฤษฎี ที่อธิบายสังคมที่มีความเฉพาะของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม แต่เมื่อหันกลับมาดูบริบทที่แวดล้อมงานวิชาการสังคมศาสตร์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสถานะของสังคมศาสตร์ไทย เราเห็นถึงการที่วิชาการสังคมศาสตร์ซึ่งอยู่ในสถานะที่ไม่ต่างจาก

¹² การอภิปรายในประเด็นนี้ ดูใน Tantuwanit, 2011 ส่วนการอภิปรายเรื่อง subaltern ดูใน Spivak, 1988: 271-313

¹³ การอภิปรายในประเด็นนี้ ดูใน Hughes, 1990: 1-15

วิชาการสาขาอื่นขยับเข้าไปอยู่ในวงจรของทุนนิยมที่เรียกร้องให้ทำการผลิตและสร้างกำไรเพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้

เอกสารอ้างอิง

- Blaikie, Norman. (1993). **Approachs to Social Inquiry**. Cambridge: Polity Press.
- Burawoy, Micheal. (2007). For Public Sociology. In Clawson, Dan and others (Eds.). **Public Sociology: Fifteen Eminent Sociologists Debate Politics and the Profession in the Twenty-first Century**. (pp. 23-64). California: University of California Press.
- Chianggoon, Wittayakorn. (2008). **Bodbard lae Kwamkid kong Glum Panyachon Seriniyom Gaona lae Fai Sai**. (In Thai) [Roles and Ideology of Liberal and Leftist Intellectuals]. Retrieved November, 2012, from <http://witayakornclub.wordpress.com/2008/03/20>.
- Earl, Babbi (2001). **The Practice of Social Research**. 9th Edition. California: Wadsworth Publishing Company.
- Farganis, James. (1999). **Social Theory: The Classic Tradition to Post-Modernism**. McGraw-Hill, Inc.
- Fraser, Nancy (1997). **Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition**. Routledge.
- Habermas, Jürgen. (1962). **The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a category of Bourgeois Society**. Cambridge: Policy.
- Hughes, John A. (1990). **The Philosophy of Social Research**. London & New York: Longman.

- Kilminster, Richard. (2002). **The Sociological Revolution: From the Enlightenment to the Global Age**. Routledge.
- Kor-anantakul, Paritta Chalermpong (Ed.). (1995). **Samsippee Kana Sangkomwittaya lae Manusayawittaya Thammasat: Raum Botcutyor Wittayanipon Parinya Toe Sakha Sangkomwittaya lae Manusayawittaya 2525-2536**. (In Thai) [30 Years of Faculty of Sociology and Anthropology Thammasat University: Collection of Master's Thesis Abstracts 1982-1993]. Faculty of Sociology and Anthropology Thammasat University.
- Nelson, Cary and Lawrence Grossberg (Eds.) (1988). **Marxism and the Interpretation of Culture**, Macmillan Education.
- Pintoptang, Prapart. (2007). **Garn Maung Pak Prachachon Khaboungarn Prachasangkhom nai Sangkhom thai lae Bodbard tor Sangkhom Garnmaung Thai**. (In Thai) [People Politic Civic Movement in Thai Society and Roles in Thai Social Politic]. Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. Lecture Note.
- Putnam, Robert D. (2001). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. New York: Simon & Schuster.
- Seidman, Steven. (1998). **Contested Knowledge: Social Theory in the Postmodern Era**. Blackwell Publisher.
- Skocpol, Theda. (2003). Social Provision and Civic Community: Beyond Fragmentation. In Rieder, J (Ed.). **The Fractious Nation? Unity and Division in Contemporary American Life**. (pp. 187-205). Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Swingewood, Alan. (2000). **A Short History of Sociological Thought**. 3rd edition. New York: Palgrave Macmillan.

- Tantuvanit, Naline. (2008). *Miti Wattanatham nai Graboungarn Klearnwai tang Sangkom*. (In Thai) [Cultural Aspect of Social Movement]. **Journal of Mekong Societies**, 4(1), 1-27.
- Tantuvanit, Naline. (2009). *Sangkraw Ongkwanruu jak Ngan Vijai lae Patthana nai Rob 3 Thossawat kong RDI*. (In Thai) [Synthesis of Knowledge from 3 Decades of Research and Development Activities]. Research and Development Institution, Khon Kaen University.
- Tantuvanit, Naline. (2011). *Pratya Garm Vijai tang Sangkom: Yanawittaya kub Satana lae Garn Pleanplang kong Pratya* (In Thai) [Philosophy of Social Research: Status and Changes of Epistemology] Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University: lecture notes, page 9-28.
- Touraine, Alain. (2007). Public Sociology and the End of Society. In Clawson, Dan and others (Eds.). **Public Sociology: Fifteen Eminent Sociologists Debate Politics and the Profession in the Twenty-first Century**. (pp. 67-78). California: University of California Press.
- Warner, Michael. (2002). **Publics and Counterpublics**. New York: Zone Books.
- Wolfe, Alan (1989). Market, state and society as codes of moral obligation. **Acta Sociologica** 32(3): 221-236.
- Wunkaew, Surichai, Ed. (2009). *Roipee Saatrajarn Kasem Utayanin*. (In Thai) [100 Years Professor Kasem Utayanin]. Bangkok: Kasem-Utayanin Foundation.